

Cauza C-714/22**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

22 noiembrie 2022

Instanța de trimitere:

Sofiyski rayonen sad (Bulgaria)

Data deciziei de trimitere:

21 noiembrie 2022

Reclamantă:

S.R.G.

Pârâtă:

Profi Credit Bulgaria EOOD

Obiectul procedurii principale

Procedura este reglementată de articolul 267 primul paragraf TFUE.

Obiectul și temeiul juridic al cererii de decizie preliminară

Litigiu privind validitatea unui contract de credit de consum în care s-a convenit plata unui pachet de servicii accesorii facultative. Se ridică următoarele probleme: aceste servicii constituie activități de punere la dispoziție și de administrare a creditului, având în vedere că ele nu sunt incluse în dobânda anuală efectivă aferentă creditului? Prin urmare, aceste servicii accesorii pot constitui clauze abuzive în sensul Directivei 93/13 și trebuie considerate o parte a „costului total al creditului”, în raport cu care se stabilește dobânda anuală efectivă în conformitate cu Directiva 2008/48? Cum trebuie repartizate cheltuielile de judecată în lumina jurisprudenței anterioare a Curții (Hotărârea pronunțată în cauzele conexe C-224/19 și C-259/19) în cazul în care se constată clauze abuzive într-un contract încheiat cu consumatorii?

Întrebările preliminare

- 1) Articolul 3 litera (g) din Directiva 2008/48/CE trebuie interpretat în sensul că costurile aferente serviciilor accesorii stipulate într-un contract de credit de consum, precum și remunerația aferentă posibilității de amânare și de reducere a ratelor, constituie o parte a dobânzii anuale efective a creditului?
- 2) Articolul 10 alineatul (2) litera (g) din Directiva 2008/48/CE trebuie interpretat în sensul că indicarea eronată a dobânzii anuale efective într-un contract de credit încheiat între un profesionist și un consumator (împrumutat) trebuie considerată ca lipsă a indicării dobânzii anuale efective în contractul de credit și că instanța națională trebuie să aplice consecințele juridice prevăzute de dreptul național pentru lipsa indicării dobânzii anuale efective într-un contract de credit de consum?
- 3) Articolul [23] din Directiva 2008/48/CE trebuie interpretat în sensul că o sancțiune prevăzută de legiuitorul național care constă în nulitatea contractului de credit de consum, potrivit căreia numai capitalul acordat trebuie rambursat, este proporțională în cazul în care dobânda anuală efectivă nu este indicată în mod exact în contractul de credit de consum?
- 4) Articolul 4 alineatele (1) și (2) din Directiva 93/13/CEE trebuie interpretat în sensul că costurile aferente unui pachet de servicii accesorii prevăzute într-un act adițional separat la un contract principal de credit de consum trebuie considerate ca făcând parte din obiectul principal al contractului și, prin urmare, nu pot face obiectul examinării caracterului abuziv?
- 5) Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE coroborat cu punctul 1 litera (o) din anexa la directivă trebuie interpretat în sensul că o clauză cuprinsă într-un contract privind servicii accesorii unui credit de consum este abuzivă atunci când consumatorului îi este acordată în cadrul acesteia posibilitatea abstractă de a amâna și de a reeșalona plățile, el datorând remunerația chiar dacă nu recurge la această posibilitate?
- 6) Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări care permite ca o parte din cheltuielile de procedură să fie suportate de consumator în următoarele cazuri: 1) atunci când se admite în parte cererea având ca obiect constatarea faptului că sumele nu sunt datorate ca urmare a constatării caracterului abuziv al unei clauze contractuale [...]; 2) atunci când exercitarea de către consumator a dreptului de cuantificare a pretenției este practic imposibilă sau excesiv de dificilă și 3) în orice caz atunci când există o clauză abuzivă, inclusiv în cazurile în care existența clauzei abuzive nu are incidență directă, totală sau parțială, asupra valorii pretenției creditorului sau în cazurile în care clauza nu are legătură directă cu obiectul cauzei?

Dispoziții de drept al Uniunii invocate și jurisprudența Curții

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, în special articolul 3 alineatul (1), articolul 4 alineatul (2), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1)

Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului, în special articolul 3 litera (g), articolul 10 alineatul (2) litera (g) și articolul 23

Hotărârea din 20 septembrie 2018, EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745)

Hotărârea din 16 iulie 2020, CaixaBank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, cauzele conexe C-224/19 și C-259/19, ECLI:EU:C:2020:578, în special punctul 5 din dispozitiv

Dispoziții naționale invocate

Zakon za zadalzhniata i dogovorite (Legea bulgară privind obligațiile și contractele), în special articolul 26

Zakon za potrebitelskia kredit (Legea bulgară privind creditul de consum, denumită în continuare „ZPK”), în special articolele 10a, 11, 19, 21-24 și 33, precum și articolul 1 din Dopalnitelni razporedbi (Dispozițiile suplimentare) la această lege

Grazhdanski protsesualen kodeks (Codul bulgar de procedură civilă), în special articolul 7 alineatul (3) și articolul 78

Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 La 10 octombrie 2019, reclamanta și pârâta au încheiat un contract de credit de consum cu următorul conținut: acordarea unui credit de 5 000 de leva (BGN) cu o durată de 36 luni, cu rata dobânzii aferente creditului în cuantum de 41,00 % pe an, dobânda anuală efectivă de 49,02 %, obligația totală privind creditul fiind de 8 765,02 leva. Pe lângă obligația totală privind creditul, contractul de credit de consum include retribuiții pentru următoarele servicii accesorii facultative: a) pentru acordarea dreptului de examinare prioritară și de plată a creditului de consum („Fast”) în cuantum de 1 250 leva și b) pentru acordarea dreptului de modificare a tabelului de amortizare a creditului de consum („Flexi”) în cuantum de 2 500 de leva. Acestea sunt incluse în tabelul de amortizare ca parte integrantă a contractului, obligația totală privind creditul ridicându-se la suma de 12 515,02 leva, datorată în 36 de rate lunare de 347,64 leva fiecare. Părțile nu contestă că pârâta a plătit efectiv reclamantei suma de 5 000 de leva.

- 2 În contractul de credit se precizează că clientul și-a manifestat în prealabil voința expresă de a achiziționa serviciile accesorii facultative, condițiile de utilizare a acestora fiind descrise în mod detaliat în condițiile comerciale generale ale pârâtei. Potrivit acestora, serviciul accesoriu „Fast” conferă clientului care l-a achiziționat dreptul de a-i fi examinată cu prioritate cererea de acordare a unui credit. În urma unei decizii de aprobare, suma acordată este remisă clientului în termen de 24 de ore de la semnarea documentelor necesare. În conformitate cu condițiile comerciale generale, serviciul accesoriu „Flexi” conferă clientului care l-a achiziționat dreptul de a-și modifica tabelul de amortizare în condițiile specifice corespunzătoare. Clientul poate solicita amânarea sau reducerea unui anumit număr de rate de rambursare în prezența unor motive enumerate detaliat (incapacitate de muncă, pierderea locului de muncă, pierderea sau deteriorarea patrimoniului în caz de catastrofă și altele).
- 3 Pe fond, părțile nu contestă că, la încheierea contractului de credit, consumatorul a dorit să achiziționeze în mod voluntar serviciile accesorii menționate. Obiecția întemeiată pe inducerea în eroare a reclamantei în ceea ce privește natura contractului pe care l-a încheiat nu a fost invocată. În cursul procedurii nu s-a susținut că pârâta ar fi refuzat să acorde un credit dacă aceste servicii accesorii nu ar fi fost plătite.
- 4 În conformitate cu prevederile legislative naționale ale ZPK aplicabile în speță, creditorul nu este autorizat să solicite plata unor remunerații sau comisioane pentru activitățile legate de punerea la dispoziție și de administrarea creditului [articolul 10a alineatul (2)]. Dobânda anuală efectivă a creditului este definită ca fiind costul total curent sau viitor al creditului pentru consumator și nu trebuie să depășească un anumit plafon [articolul 19 alineatele (1) și (4)]. În această privință, atât valoarea dobânzii anuale efective, cât și suma totală datorată de către consumator, care trebuie calculate la momentul încheierii contractului de credit, constituie elemente obligatorii ale unui contract de credit de consum [articolul 11 alineatul (1) punctul 10]. Totodată, orice clauză cuprinsă într-un contract de credit de consum care are ca obiect sau ca efect eludarea cerințelor ZPK este nulă (articolul 21); în cazul neîndeplinirii cerințelor privind indicarea dobânzii anuale efective sau al depășirii plafonului acesteia, contractul de credit de consum este nevalid (articolul 22). În cazul în care contractul de credit de consum este declarat nevalid, consumatorul este obligat să ramburseze numai valoarea netă a creditului și nu datorează dobânzi sau alte costuri aferente creditului (articolul 23).
- 5 Reclamanta a sesizat instanța de trimitere cu o acțiune în constatare negativă. Ea solicită să se constate că nu datorează pârâtei suma totală de 7 515,02 leva din care: 1) dobânzi contractuale în cuantum de 3 765,02 leva, compuse din rata anuală a dobânzii aferente creditului și dobânda anuală efectivă pentru întreaga durată a contractului de credit de consum; 2) retribuiția în cuantum de 1 250 de leva pentru serviciul accesoriu „Fast” și 3) retribuiția în cuantum de 2 500 de leva pentru serviciul accesoriu „Flexi”.

Argumentele esențiale ale părților din procedura principală

- 6 S.R.G. susține că clauzele contractului de credit de consum care obligă la plata dobânzii anuale, a dobânzii anuale efective și a remunerației pentru serviciile accesorii sunt nule, întrucât acestea sunt contrare bunelor moravuri. În plus, reclamanta contestă obligația de plată a retribuiției pentru serviciile accesorii, întrucât, în opinia sa, acestea constituie o activitate obișnuită de administrare a creditului (ele cuprind examinarea cererii de acordare și plata creditului de consum). S.R.G. consideră că nu datorează aceste retribuiții pe motiv că sunt contrare bunelor moravuri, întrucât retribuițiile pentru cele două servicii accesorii se ridică la o sumă totală de 3 750 de leva, iar această sumă depășește jumătate din suma acordată cu titlu de credit. Retribuițiile în litigiu nu se referă la prestații situate în afara prestației principale a creditorului, ci reprezintă remunerații aferente punerii la dispoziție a creditului sau unor activități legate de administrarea creditului. Pentru acest motiv, ar fi încălcată interdicția expresă potrivit căreia creditorul nu este autorizat să solicite remunerații și comisioane pentru activitățile legate de punerea la dispoziție și de administrarea creditului. În plus, reclamanta susține că serviciile accesorii constituie o parte din retribuiția contractuală și, prin urmare, ar trebui să fie incluse în dobânda anuală efectivă. Retribuițiile pentru aceste servicii accesorii constituie costuri pentru consumator, fiind așadar costuri disimulate ale creditului, motiv pentru care ar trebui să fie incluse la stabilirea dobânzii anuale efective. Cu toate acestea, în cazul în care costurile serviciilor în discuție ar fi adăugate la dobânda anuală efectivă, aceasta ar depăși limitele prevăzute de ZKP referitoare la plafonul său, iar această împrejurare ar conduce la nevaliditatea contractului de credit de consum.
- 7 Pârâta susține că, în cererea sa de acordare a creditului, reclamanta a decis ea însăși să achiziționeze serviciile accesorii contractului. Aceasta a dispus de informațiile precontractuale suplimentare necesare cu privire la serviciile contractuale. Pârâta susține că rata anuală a dobânzii aferente creditului este fixă și că în condițiile sale comerciale generale, care fac parte din contractul de credit de consum încheiat, se precizează în ce constă retribuiția contractuală, care sunt condițiile de aplicare a ratei dobânzii aferente creditului și modul de calcul al dobânzii anuale efective. De asemenea, ratele de rambursare datorate în mod concret pe întreaga durată a contractului sunt incluse în tabelul de amortizare. Condițiile comerciale generale prevăd dreptul de retragere al consumatorului. Pârâta respinge afirmația potrivit căreia clauzele referitoare la achiziționarea serviciilor accesorii sunt contrare bunelor moravuri, întrucât aceste posibilități suplimentare au fost alese de reclamantă și nu constituie o condiție obligatorie pentru încheierea contractului de credit. Prin urmare, aceasta consideră că neîntemeiată afirmația reclamantei privind caracterul abuziv. Pârâta susține că reclamanta a beneficiat de serviciile prevăzute în actul adițional, și anume de examinarea prioritară și de plata creditului de consum, precum și de amânarea ratelor de rambursare convenite prin contract.

Prezentare pe scurt a motivelor trimiterii preliminare

- 8 Potrivit instanței de trimitere, obiectul procedurii se concentrează pe problema validității contractului de credit în ansamblul său și pe validitatea clauzelor privind achiziționarea serviciilor accesorii în mod individual. În temeiul legislației bulgare, completul de judecată chemat să se pronunțe este obligat să ia în considerare din oficiu clauzele abuzive cuprinse într-un contract de credit de consum precum cel în discuție.

- 9 În acest context, instanța de trimitere ridică mai întâi problema modului de stabilire a dobânzii anuale efective în cazul contractului de credit de consum. Potrivit dreptului național, un contract de credit de consum ale cărui cerințe legale privind indicarea unei dobânzi anuale efective nu sunt îndeplinite este declarat nevalid; astfel, consumatorul datorează numai rambursarea sumei primite, fără dobânzi și fără costuri. Instanța de trimitere identifică o abordare similară în Hotărârea pronunțată în cauza EOS KSI Slovensko (C-448/17) potrivit căreia cerința prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE nu este îndeplinită atunci când clauza privind valoarea dobânzii anuale efective este redactată în mod neclar. Prin urmare, instanța națională nu trebuie să aplice astfel de clauze. Cu toate acestea, potrivit instanței de trimitere, trebuie să se examineze dacă sancțiunea prevăzută de dreptul național, și anume declararea nevalidității contractului de credit de consum atunci când acesta nu îndeplinește cerințele imperative privind indicarea dobânzii anuale efective, este adecvată sau proporțională în sensul articolului 23 din Directiva 2008/48/CE. Această problemă trebuie examinată în raport cu argumentația reclamantei potrivit căreia, la calcularea dobânzii anuale efective, creditorul nu ar fi inclus în mod deliberat în contract retribuițiile pentru serviciile accesorii care, în esență, nu ar fi accesorii, ci ar fi legate de punerea la dispoziție și de administrarea creditului. În consecință, instanța de trimitere consideră că este necesar să se stabilească dacă indicarea incorectă a valorii dobânzii anuale efective într-un contract de credit de consum trebuie asimilată lipsei indicării acesteia. Se impune așadar clarificarea problemei subsecvente dacă retribuițiile convenite pentru „serviciile accesorii” (care, la încheierea contractului, figurau în tabelul de amortizare inițial și care erau legate în întregime de modul de rambursare a creditului, iar nu de primirea altor mărfuri sau bunuri) constituie costuri care trebuie incluse în dobânda anuală efectivă conform articolului 3 litera (g) din Directiva 2008/48. Prin urmare, este necesară o interpretare pentru a stabili dacă, în speță, plata unor astfel de retribuiții constituie „obiectul principal” al unui contract legat de contractul de credit sau o condiție suplimentară care corespunde unor costuri suplimentare ale contractului de credit.

- 10 În sfârșit, instanța de trimitere dorește să amintească punctul 5 din dispozitivul Hotărârii din 16 iulie 2020, CaixaBank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (cauzele conexate C-224/19 și C-259/19), care are următorul cuprins: „Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unui regim care permite ca o parte din cheltuielile de procedură să fie suportate de consumator în funcție de nivelul sumelor plătite în mod nejustificat care îi sunt restituite în urma constatării

nulității unei clauze contractuale din cauza caracterului său abuziv, dat fiind că un astfel de regim creează un obstacol substanțial de natură să descurajeze consumatorii să exercite dreptul la un control jurisdicțional efectiv al caracterului potențial abuziv al unor clauze contractuale precum cel conferit de Directiva 93/13”. În acest context, completul de judecată chemat să se pronunțe ridică problema dacă această interpretare trebuie să se aplice numai în cazurile în care exercitarea de către consumator a dreptului de cuantificare a pretenției privind restituirea plăților efectuate în temeiul clauzei abuzive este practic imposibilă sau excesiv de dificilă sau în toate cazurile, inclusiv în cazul în care există o clauză abuzivă fără o incidență totală sau parțială asupra valorii pretenției, care nu are legătură directă cu obiectul procedurii, corespunzător datoriei față de creditor. Această problemă prezintă o legătură cu obiectul litigiului principal, întrucât, în măsura în care retribuițiile pentru „serviciile accesorii” constituie „obiectul principal” al unui contract legat de contractul de credit și nu ar trebui așadar să fie incluse în calculul dobânzii anuale efective, în cadrul soluționării litigiului ar trebui să se decidă și cu privire la repartizarea cheltuielilor de judecată. În temeiul dreptului național, cota-parte din cheltuielile de judecată depinde de măsura în care cererea este admisă sau respinsă, indiferent de calitatea părții din procedură.